

אוסף הבולים

מאת: קארל צ'אפק

'כאשר הייתי נער כבן עשר, פתח ואמר אדון קארס הזקן, 'התחלתי לעסוק באיסוף בולים. אבי לא ראה זאת בעין יפה. דעתו הייתה כי הדבר יביאני להתרשלות בלימודיי. אבל היה לי חבר, לויזיק צ'פלה קראו לו ויחד אתו התמכרנו לתאוה הפילטליסטית. לויזיק היה בנו של מנגן על תיבה מזמרת, נער מנומש ומקורזל-שיער. אהבתי אותו כפי שרק ילדים מסוגלים לאהוב חבר. שמעו-נא, אני אדם זקן, היו לי אישה וילדים, ואומר לכם רק זאת: שום רגש אנושי אינו נפלא כל-כך כמו הידידות. אך האדם מסוגל לכך כל זמן שהוא צעיר, אחר-כך יתקו חושיו והאנושיות משתלטת עליו. ידידות שכזאת מפכה כמעין מהתלהבות טהורה ומהתפעלות, מעודף חיוניות ומגודש של רגשות. רגשות אלה רבים כל-כך עד כי אין לך בררה אלא לתת אותם למישהו במתנה. אבי היה נוטריון, מנכבדי המקום, אדון קפדן ומעורר דרך ארץ בהופעתו ואילו אני מצאתי בלבי פינה בשביל לויזיק שלי, שאביו היה מנגן שיכור ואמו כובסת סחופה. כיבדתי והערצתי את לויזיק מפני שהיה זריז ממני ומפני שהפגין עצמאות והיה אמיץ כחולדה. אפו היה מכוסה נמשים וידע לידות אבנים בידו השמאלית - אני כבר לא זוכר אלו דברים אהבתי בו, אבל אין לי ספק שהייתה זאת האהבה הגדולה של חיי.

ובכן, כשהתחלתי לאסוף בולים, הפך לויזיק לאיש אמוני. מישהו כבר אמר שרק לגברים יש חוש לאוספים. סבורני כי זהו שריד או חוש קמאי מאותם ימים כשכל גבר היה מכין לעצמו אוסף מראשי אויביו, מכלי נשק שנשדדו, מעורות של דובים, מקרני צבאים ומכל חפץ שעלה בידו לקחת כשלל. ואולם אוסף בולים אינו קניין בלבד אלא הרפתקה נצחית. אתה נוגע במין רטט בפיסת ארץ רחוקה, נאמר בבוטן, בבוליוויה או בכף התקווה הטובה ויוצר בכך עם ארצות-נכר אלה מגע אישי אינטימי. איסוף בולים יש בו משהו מיצר הנסיעה או ההפלגה, משהו מהרפתקת הגבר המשתוקק לתור בעולם.

כאמור, לא ראה זאת אבי בעין יפה, שכן בדרך כלל אין האבות רואים בעין יפה אם בניהם עושים דברים שונים ממה שעשו הם עצמם. רבותיי, גם אני נהגתי כך עם בני. האבהות היא מין רגש מעורב. יש בו אהבה עזה, אך גם הפלייה, אי-אמון, איבה או איך לומר זאת: ככל שהאדם אוהב יותר את ילדיו, כן מצויה בו מידה רבה יותר מן הרגש האחר. וכך נאלצתי להתחבא עם האוסף שלי בעליית הגג כדי שאבי לא יתפסני בקלקלתי. בעליית הגג נמצאה תיבה ישנה שלתוכה היינו מזדחלים כמו שני עכברים. שם נהגנו להראות איש לרעהו את בולי האוסף: הבט, זוהי הולנד, זוהי

מצרים או שוודיה. עצם העובדה שהיינו אנוסים להתחבא עם האוצרות שלנו הוסיפה נופך של חטא נפלא. הדרך שבה הייתי משיג את בוליי הייתה הרפתקה בפני עצמה. נהגתי לסובב על פתחי משפחות מוכרות ובלתי מוכרות ומתחנן בפניהן כדי שירשו לי להסיר בולים ממכתבים ישנים. היו אלה שעוטיי המאושרות ביותר - ישבתי תחתי על הרצפה וחיטטתי בערמות מאובקות של תיקים וכך חיפשתי איזה בול שעוד לא היה ברשותי. וכשקרה ומצאתי איזו לומברדיה ישנה או אחת מן המדינות הגרמניות הזעירות או הערים החופשיות, חשתי שמחה צורבת ממש - שהרי כל אושר כביר מסב לך מתיקות מכאיבה. ובינתיים היה לויזיק ממתין לי בחוץ וכשיצאתי סוף סוף בזחילה החוצה, לחשתי בעודי ניצב על מפתן הדלת: לויזיק, לויזיק, היה שם האנובר אחד! קח אותו! בלי שהיות דהרנו הביתה עם שללנו, לתוך התיבה שלנו.

שמעו רבותי, רק צייד, מחפש מטמון או ארכיאולוג מסוגל להבין את התלהבותו של האספן. זהו הסיפוק והמתח הגדולים ביותר שהחיים יכולים להעניק לבן-אנוש. כל אדם היה צריך לחפש משהו, אם לא בולים אז את האמת או פרחי-בר או לכל הפחות חיצו אבן ומאפרות.

ובכן, אלה היו השנים היפות ביותר של חיי - הידידות עם לויזיק ואיסוף בולים. אחר חליתי במחלת השנית וללויזיק לא הרשו להתקרב אליי. הוא רק עמד אצלנו במסדרון ושרק כדי שאשמע אותו. פעם לא שמרו עליי או משהו כזה, בקיצור ברחתי מן המיטה ונשאתי רגליי הישר אל עליית הגג, להציץ בבולים שלי. נחלשתי במידה כזאת שרק בקושי רב עלה בידי להרים את המכסה של הארגז. אבל התיבה הייתה ריקה, הקופסה עם הבולים נעלמה כלא הייתה.

לא אוכל לתאר את גודל המכאוב והאימה שפקדוני. אני חושב שעמדתי שם כמאובן ואפילו לא יכולתי לבכות, עד כדי כך נשתנק גרוני. ראשית, מה נורא היה הדבר כי הבולים שלי, שמחתי הגדולה ביותר, נעלמו, אך נורא פי כמה היה שחברי היחיד, לויזיק, הוא שגנבם, בעוד אני שוכב במיטת חוליי. חשתי תדהמה, אכזבה, ייאוש, צער - שמעו-נא, קשה להעלות על הדעת באלו חוויות כבירות מסוגל ילד להתנסות. אינני זוכר איך הצלחתי לרדת מן עליית הגג, אבל אחר-כך שוב קדחתי בחום גבוה. ברגעים בהירים יותר התמכרתי למחשבות נואשות. לאבי ולדודתי לא סיפרתי דבר - אמי כבר הייתה בעולם האמת. ידעתי שלא יבינו לרוחי ומשום כך חשתי כלפיהם ניכור מסוים; מאותה עת שוב לא שררו בינינו יחסי קרבה. בגידתו של לויזיק הייתה לדידי כמעט מהלומת מוות; הייתה זאת אכזבתי הראשונה והיותר גדולה שבני אדם הנחילו לי ביום מן הימים. הוא קבצן, אמרתי לעצמי, לויזיק הוא קבצן ולכן שלח ידו בגנבה. קיבלתי את המגיע על שהתיידדתי עם קבצן. הלקח הקשיחני, מאותה עת

התחלתי להבחין בין אנשים - איבדתי את המעמד של התמימות החברתית, אך אז עוד לא ידעתי מה עמוק היה הזעזוע ואלו עולמות התמוטטו בקרבי. ומשקמתי ממיטת חוליי וחומי ירד, פסקו גם מכאוביי על אבדן אוסף הבולים. רק חשתי דקירה בלבי, כשראיתי שלויזיק רכש לו בינתיים ידידים חדשים. אך כאשר בא אליי, נבון מעט, ולאחר זמן ממושך כל-כך, ביבושת, כדרך אנשים מבוגרים: 'סתלק, אני לא מדבר אתך.' לויזיק הסמיק ומקץ רגע אמר: בסדר, ומאז שנא אותי שנאה עיקשת ופרולטארית.

אכן, זה היה מאורע שהשפיע על כל חיי. כיצד לומר זאת - עולמי חולל, אבד לי האמון בבני-אדם, למדתי לשנוא ולהתנשא על הזולת. מני אז לא היו חברים וכאשר התבגרתי, ראיתי צורך להדגיש שאני שרוי בגפי, שאינני זקוק לאיש ואינני נותן מתנות לאיש. אחרי כן נוכחתי לדעת שאיש אינו אוהב אותי. הסברתי זאת לעצמי בכך שאני מזלזל באהבה ומצפצף על כל הסנטימנטים. וכך הפכתי לאדם גאוותן ורודף כבוד, קפדן ומהוגן. גיליתי כלפי הכפופים לי רוע-לב ונוקשות. התחתנתי בלא אהבה, את ילדיי חונכתי תוך הטלת מורא ומשמעת והודות לחריצותי ולמסירותי הגעתי להישגים לא-מבוטלים. אלה היו חיי, כל חיי, לא ראיתי לנגד עיני אלא את המוטל עלי כחובה. ולכשיבוא יומי, ייכתב בעיתון איזה עובד נאמן ואיש מופת הייתי. אך לא ידעו הבריות, כמה בדידות, אי-אמון ועיקשות היו מקופלים בחיי אלה...

לפני שלוש שנים נפטרה רעייתי. לא הייתי מוכן להודות בכך, אך ירדה עליי תוגה כבדה. מחמת עגמת הנפש הוצאתי מן המגרות מיני מזכרות משפחתיות ששרדו אחרי הסתלקותם של אבי ואמי: תצלומים, מכתבים, מחברותיי הישנות - גרוני נשתנק כשראיתי עד כמה דאג אבי הקפדן להחביאן. אני חושב שלמרות הכול אהבני. הוא מילא בהן ארון שלם בעליית הגג; על תחתית אחת המגרות הייתה מונחת קופסה חתומה בחותמת אבי. וכשפתחתיה, מצאתי בה את אוסף הבולים שנעלם לפני חמישים שנה.

לא אכחד: הדמעות זלגו מעיניי. נשאתי את הקופסה לחדרי, כאילו הייתה אוצר. הכל נתחוויר לי בבת אחת: כששכבתי אז במיטת חוליי מצא מישהו את האוסף שלי ואבי החרימו כדי שבגלל הבולים לא אזניח את לימודיי! הוא לא היה צריך לנהוג בדרך זו, אך גם בכך באו לידי ביטוי דאגתו הקפדנית ואהבתו. אינני יודע, אך לפתע נכמרו רחמי עליו וגם על עצמי...

ואחר-כך נזכרתי: בכך, לויזיק לא גנב את הבולים שלי! אלוהים אדירים, עשיתי לו עוול! ושוב ראיתי בעיני רוחי את הפרחח המנומש והפרוע, מי ידוע מה עלה בגורלו והאם הוא עדיין בחיים? וכשעלו בזכרוני תמונות מאותם הימים, חשבתי מבוכה

וכלימה. בשל חשד-שווא אבד לי ידידי היחיד, בשל כך אבדה לי ילדותי. לכן התחלתי לזלזל בדלת העם, לכן חטאתי בהתנהגות יהירה. לכן לא ביקשתי מעולם קרבתו של איש. לכן לא הייתי מסוגל בכל ימי חיי להסתכל על בול דואר בלי רתיעה וסלידה. מאותו טעם עצמו לא כתבתי מעולם לארוסתי ולרעייתי והסווייתי זאת בכך שאני מתעלה מעל להשתפכויות רגשיות והדבר גרם סבל לאשתי. לכן הייתי כה נוקשה ועזוב לנפשי. עתה ראיתי שוב את כל חיי; לפתע דומה היה עלי כי הם שוממים וחסרי תכלית. הרי יכולתי לחיות לגמרי באורח שונה, עלה בי הרהור. אלמלי קרה מה שקרה - הרי הייתה בי מידה רבה כל-כך של התלהבות ויצר הרפתקנות, אהבה ואבירות, דמיון ואמון, דברים מוזרים ומשולחי רסן - אלוהים, יכולתי להיות מישוהו אחר - נוסע, שחקן או חייל! יכולתי לאהוב את הבריות, לשתות בחברתם, להבין לרוחם ומה עוד! חשתי כאילו נמסים בי גושי קרח! נטלתי לידי בול אחרי בול - כולם נמצאו שם: לומברדיה, קובה, סיאם, האנובר, ניקרגואה, הפיליפינים, כל אותן ארצות שאליהן רציתי לנסוע ושאותן לא אראה לעולם. על כל בול ובול הייתה פיסת משהו שעלול היה לקרות ולא קרה. הייתי רכון מעליהם ובאותן שעות ארוכות שפטתי את חיי. ראיתי שהיו אלה חיים מנוכרים משהו, מלאכותיים, חיים לא אישיים ואילו חיי הממשיים מעולם לא הפכו למציאות.

מר קארס נופף בידו. 'אם אני חושב על מה שיכולתי להיות ואיזה עוול עשיתי ללוויזיק...'

פני הכומר וובס שהקשיב לסיפור, נתקדרו מחמת צער. מן הסתם נזכר בפרק כלשהו מחייו הוא. 'מר קארס', אמר בהתרגשות, 'אל תחשוב על זה ואל תצטער, את הנעשה אין להשיב, ולא תוכל להתחיל הכול מבראשית...'
'לא אוכל', נאנח מר קארס והסמיק קמעא. 'אבל אתה יודע, לכל הפחות התחלתי לסדר מחדש את אוסף הבולים!'

קארל צ'אפק - חי בין השנים 1890 - 1938 בצ'כוסלובקיה. בעל תואר דוקטור לפילוסופיה. עסק בעתונאות. התפרסם בעיקר בספריו ההומוריסטיים הקצרים. צ'אפק היה סופר פורה. פרסם מאות סיפורים קצרים, רומאנים, מחזות, פרקי הגות, מסות, מאמרי ביקורת ועוד. כהומאניסטן, היתה לו השפעה על עיצוב העולם הספרותי והתרבותי בארצו בתקופה שבין שתי מלחמות העולם. הנאצים שפלו לפראג התכוונו לעוצרו, אך הוא נפטר ימם אחדים לפני כניעת ארצו לגרמנים. מספריו שתורגמו לעברית: "האיש שידע לעופף", "הפלוגה הראשונה".